

Rus og psykiatri: Grunnleggende likheter og forskjeller

Konklusjon

- ✓ Langt flere likheter enn forskjeller
- ✓ Vil være en katastrofe for pasientene om vi ble for opptatt av skillene
- ✓ Sterk oppfordring til å tråkke i hverandres bed og lære av hverandre.

Ulikt lovverk og historie

- **Psykiatri**

- medisinsk spesialitet
- Psykisk helsevernloven
- Sykehusbasert – leger

- **Rus og avhengighet**

- særomsorg
- Helse- og omsorgstjenesteloven
- Kommunalt ansvar - sosialarbeidere

Andre ulikheter - synsing

- Spesielle grupper for eksempel LAR og plata problematikken
- Mer bruk av private tilbydere i Rus
- Rus er mer preget av medikamenter og sosiale tiltak, mens psykiatri har en rekke samtaleterapi
- Rus mer opptatt av somatikk enn psykiatrien

”Per”, 20 år

Henvist Rus pol pga bekymring rundt
Cannabisbruk og marginalisering

Tidligere flere episoder med psykotiske trekk

Cannabis demper tankekjør – dårlig av
antipsykotisk medisin

MINI: PTSD

Faller ut – trenger bolig og jobbtiltak

«Mohammed», 46 år

Kurder fra Iran, gift, 2 barn

Lang fluktrute, via Irak og Tyrkia

Godt integrert – utdanning og jobb

Arbeidsufør – henvises psyk pol

Alvorlig PTSD og komorbid depresjon

Psykoterapi – liten effekt

Søkes til Rus pol – behandles for betydelig misbruk

Livstidsforekomst av misbruk/avhengighet ved ulike psykiske lidelser

- Bipolar lidelse	61%
- Schizofreni	47%
- Panikksyndrom	36%
- Tvangssyndrom	33%
- Affektive syndrom	32%
- Angstsyndrom	15%

ECA-studien

Prevalens av psykisk sykdom hos personer med avhengighet

- Land	Andel (%)
Island (Tomasson)	74%
Norge (Landheim)	70%
Sverige – alkohol	61%
Sverige – stoffmisbruk	60/62%
Sverige (kohort narkotika, n=1.460)	50/78%

Stemningslidelser og forekomst av alcohol, cannabis eller benzodiazepinmisbruk

Table 3. Mood Disorders as Predictors of Alcohol, Cannabis, and Benzodiazepine Use, Abuse, and Dependence^a

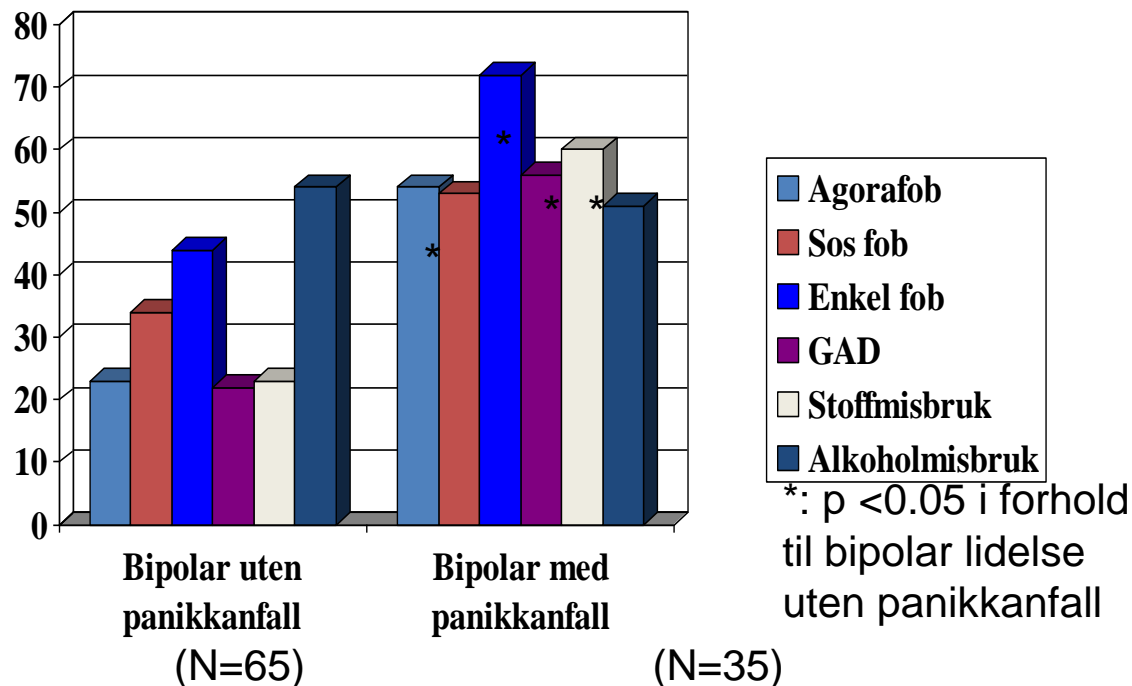
Predictors	Abuse	Dependence
	Alcohol	
Major depressive disorder	1.8 (0.6-2.9)	2.2 (0.7-7.2)
Manic symptoms	2.4 (1.2-4.8)	4.4 (1.6-12.7)
Bipolar II disorder	9.1 (2.7-31.2)	21.1 (6.6-67.5)
No. of years	1.0 (1.0-1.1)	1.1 (1.1-1.2)
Male sex	6.3 (3.0-13.4)	12.5 (5.1-30.5)
	Abuse/ Dependence	
	Use	
	Cannabis	
Major depressive disorder	1.5 (0.7-3.6)	2.3 (0.7-6.9)
Manic symptoms	2.2 (1.2-4.1)	4.8 (2.0-11.6)
Bipolar II disorder	2.1 (0.8-6.0)	0.8 (0.2-3.7)
No. of years	1.0 (1.0-1.0)	1.0 (1.0-1.0)
Male sex	2.4 (1.4-4.3)	3.1 (1.0-9.4)
	Benzodiazepines	
Major depressive disorder	2.7 (0.7-10.2)	13.2 (2.6-67.7)
Manic symptoms	3.6 (1.3-10.0)	11.5 (4.8-27.8)
Bipolar II disorder	6.9 (2.0-24.2)	14.1 (2.7-75.0)
No. of years	1.0 (1.0-1.1)	1.0 (0.9-1.0)
Male sex	0.3 (0.1-0.5)	0.7 (0.2-2.6)

^aValues are given as odds ratio (95% confidence interval).

Merikangas, K. R. et al. Arch Gen Psychiatry 2008;65:47-52.

Komorbid sykdom hvis det foreligger panikklidelse i tillegg til bipolar I lidelse. Data fra NCS (n=8098)

Goodwin & Hoven J Aff Dis 2002; 70: 27-33

Høyere angstbelastning under en bipolar lidelse medfører betydelig lengre varighet av depressiv fase og øker derfor også risiko for bruk av rusmidler.

Coryell et al. Am J Psychiatry 2009; 166:1238–1243

Bruk av rusmidler hos pasienter med førstegangss psykose (Tall fra TIPS Stavanger)

Rusmiddel	Bare psykose	Rusutløst psykose	Psykose+rus
Alkohol	46 (71.2%)	41 (93.3%)	29 (96.7%)
Cannabis		39 (86.7%)	20 (80.0%)
Amfetamin		33 (73.3%)	20 (80.8%)
Kokain		12 (24.4%)	8 (32.0%)
Opiater		9 (20.0%)	11 (44%)
Sedativer		14 (31.3%)	8 (32.0%)
Andre stoffer		15 (33.3%)	11 (44%)

Effekter av rusmiddelmissbruk på bipolart spektrumlidelser

- Alkohol og Cannabis kan øke antallet depressive episoder uten at pasienten nødvendigvis fortsetter å drikke.
- Cannabis kan øke antallet maniske episoder og endre symptomatologi
- Sykere og senere til behandling og dårligere samarbeid om behandling
- Responderer dårligere på «tradisjonell» behandling for bipolar lidelse
- Større risiko for suicid
- Større funksjonssvikt over tid (arbeid, relasjoner)

Bruk av rusmidler for å dempe symptomer ved bipolar lidelse

- Hele 93 % av pasientene brukte rusmidler for å dempe minst et symptom. Vanligst var:
  - depresjon (78%),
  - Tankekjør (58%),
  - Irritabilitet (57%).
- De fleste opplevde bedring av symptomer (67%), særlig tankekjør og depresjon

» Weiss et al. J Affective Disorders 2004; 79: 279-83

DMQ-basert forskning

(Meyer et al. Journal of Affective Disorders 2012; 136: 926-932; NB: kun 27 personer)

Generelt høyest alkoholforbruk i sykdomsfaser, men dess mer man drikker utenom sykdomsepisode, dess mer øker drikkingen under sykdomsepisoder

- Dempe depressive symptomer (depressiv fase)
- Forsterke eventuelle «positive» sykdomssymptomer (manisk og hypoman fase)

Sosial forsterkning ved normalt stemningsleie og hypomani og mani spesielt for å få større aksept, «morsom», «overskuddsperson»....

DMQ-R: modified Drinking Motives Questionnaire- Revised. 28 spm

Diagnostiske utfordringer

- Symptomer på psykiske lidelser ved langvarig og omfattende bruk av rusmidler kan **forveksles** med selvstendige psykiske lidelser
- Rusmidler kan **tildেকে** symptomer på psykiske lidelser
- Symptomer på psykisk lidelser i **abstinensfasen**
- Rusutløste psykiske lidelser versus selvstendige psykiske lidelser

Feildiagnostisering
Underdiagnostisering

Personlighets-
forstyrrelser

Ulike modeller for sammenhengen mellom rusmisbruk og psykiske lidelser

---

1. Psykiske lidelser fører til rusmisbruk
2. Rusmisbruk fører til psykiske lidelser
  - Farmakologisk effekt
  - Livet som misbruker
3. Felles bakenforliggende faktor for begge lidelser
4. Rusmisbruket og den psykiske lidelsen oppstår uavhengig av hverandre og påvirker hverandre
5. Strukturforklaringer

Psykiske lidelser fører til rusmisbruk

Psykiske lidelser → Rusmisbruk

- **Klassiske** selvmedisineringshypotesen
- Generell selvmedisineringshypotese
(Lindring av dysfori)
- Supersensitivitetsmodellen
- Iatrogen sårbarhet

Latrogen sårbarhet

- Antipsykotiske medikamenter kan føre til et underaktivert dopaminergt belønningssystem og dermed øke sårbarheten for rusmisbruk

- Noe forskning viser at personer med psykose som bruker nye typer antipsykotiske midler har mindre hyppig rusmisbruk

Mueser et al. 2006, Pettersen et al. 2014

Skademodellen

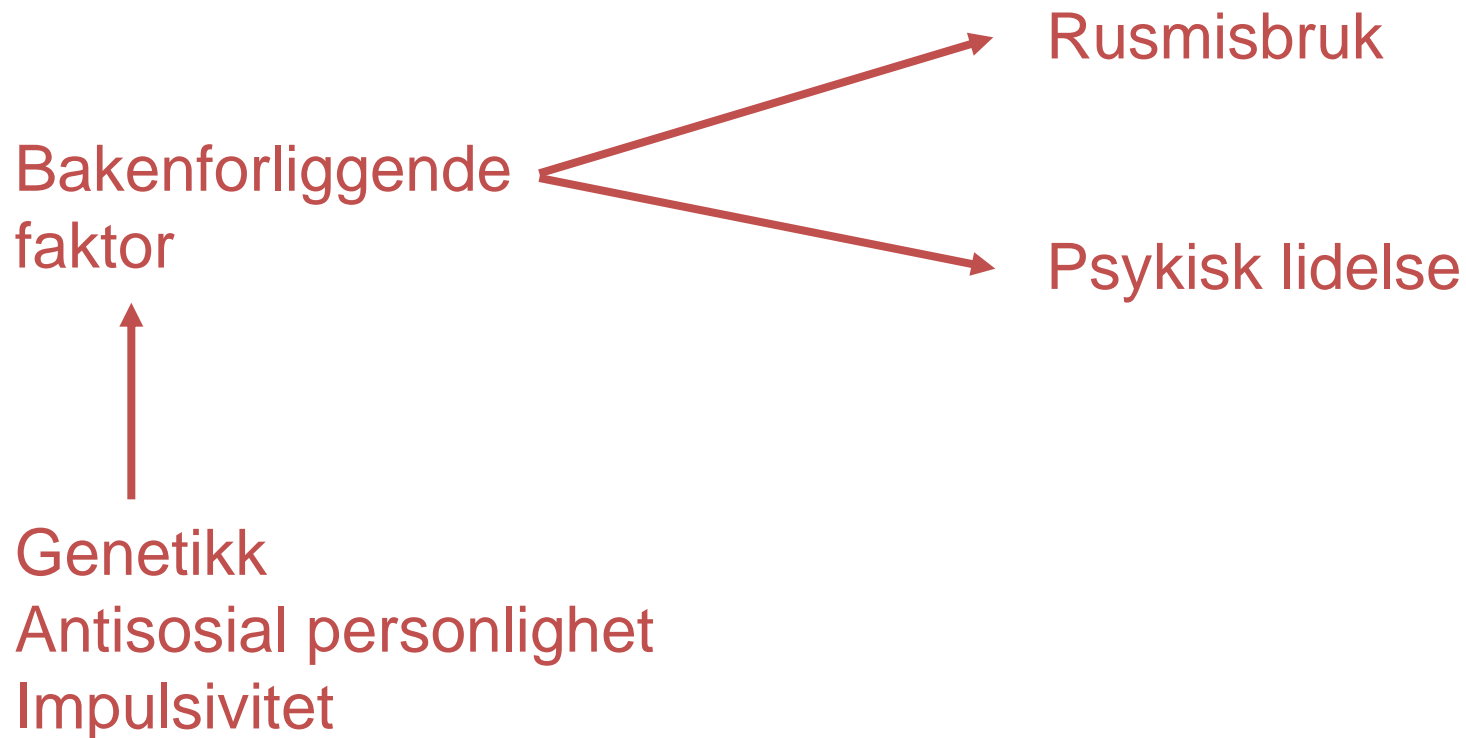

Rusmisbruk **Psykiske lidelser**

- Utløser en selvstendig psykisk lidelse
  - Effekt av rusmiddelet
  - Livet som misbruker
- Rusutløst psykisk lidelse
(under abstinens og kun ved bruk av rusmidler)

Fellesfaktormodellen

Gjensidig påvirkningsmodell

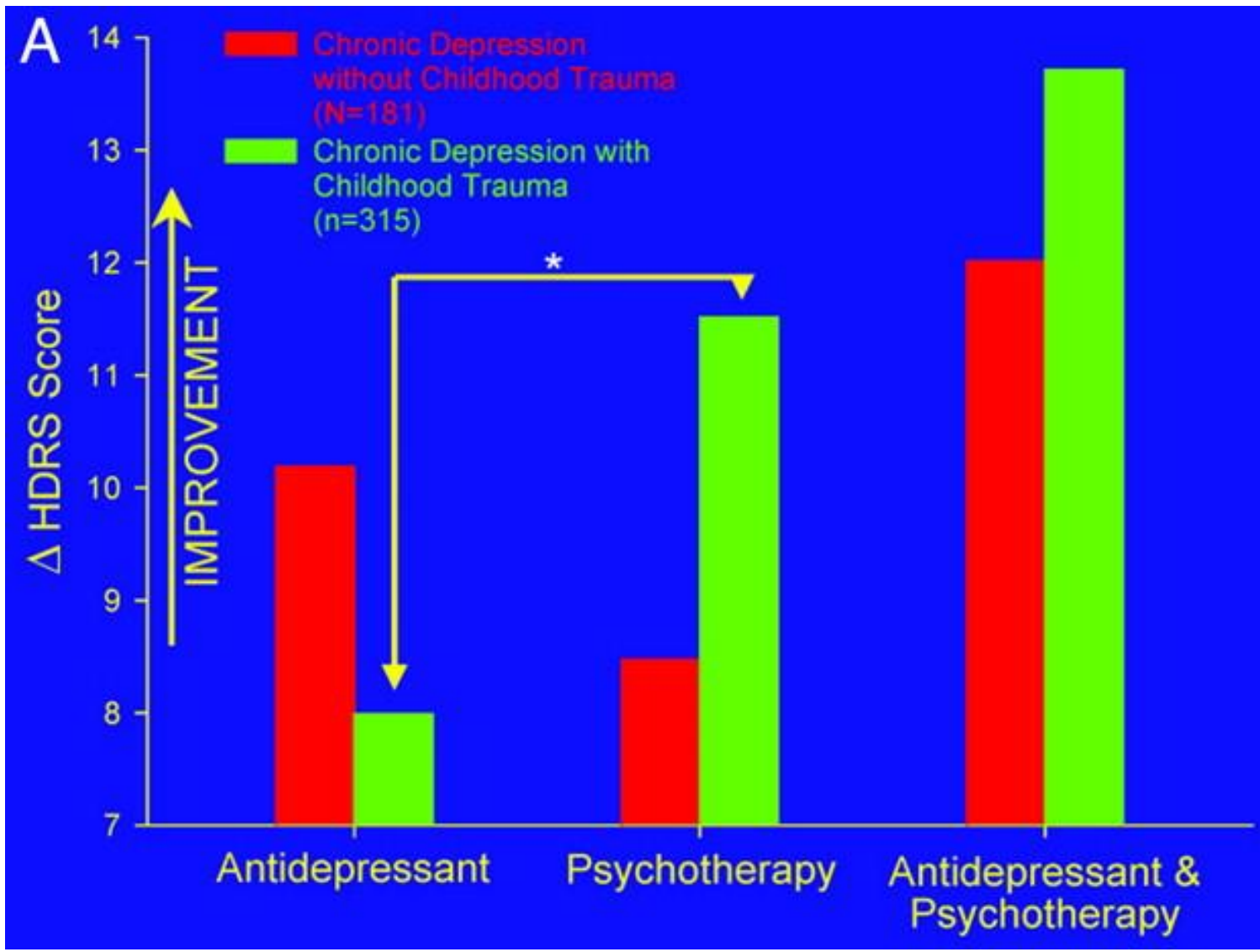
- Lidelsene er uavhengige av hverandre og kan forsterke og opprettholde hverandre
- Flere og ulike faktorer utløser og opprettholder lidelsene

Gjensidig påvirkningsmodell forts

- Lite forskning på modellen, men relevant for angst og depresjon
- Personer med rusmisbruk og psykisk tilleggslidelse får oftere tilbakefall til rusmisbruket sammenlignet med rusmisbrukere uten tilleggslidelser
- ROP – II undersøkelsen viser at personer som var rusfrie seks år etter første kartlegging hadde en signifikant nedgang i nervøs symptombelastning

Bakken et al. 2006, Landheim et al. 2006, Mueser 2006, Hodgins et al. 1999, Schutte et al. 1997

Finnes det også en alkohol depresjon?

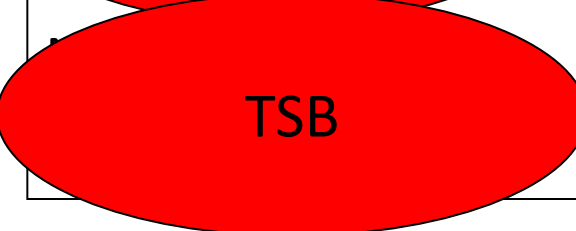

The current state of the literature suggests a causal linkage between alcohol use disorders and major depression, such that increasing involvement with alcohol increases risk of depression

- Joseph M. Boden and David M. Fergusson. **Alcohol and depression**, Addiction, mars 2011

Ansvar i spesialisthelsetjenesten

Psykisk lidelse

	Moderat	Alvorlig
Ruslidelse	 <p>TSB Psykisk helsevern</p>	 <p>Psykisk helsevern</p>
Skadelig bruk		
Avhengighet	 <p>TSB</p>	 <p>Psykisk helsevern</p>

Integrert behandling

- Samtidig behandling står i kontrast til
  - parallell behandling
  - sekvensiell behandling

De to siste krever lavere grad av, eller avgrenset symptomtrykk og godt funksjonsnivå.

Samtidig behandling

- Kan enten bety at en behandler jobber med alle (begge) problemene
- Teamet jobber med alle (begge) problemene
- Tett og samtidig samarbeid mellom to enheter (krever mye av behandlerne og systemet)
- Hvilke problemer en tar tak i først vil variere ut fra tilstand og lidelse

Integrert behandling

- Identifisering av problemene og omfattende kartlegging av alle livs- og problemområder
- Analyse av rusens funksjon, funksjonsanalyse.

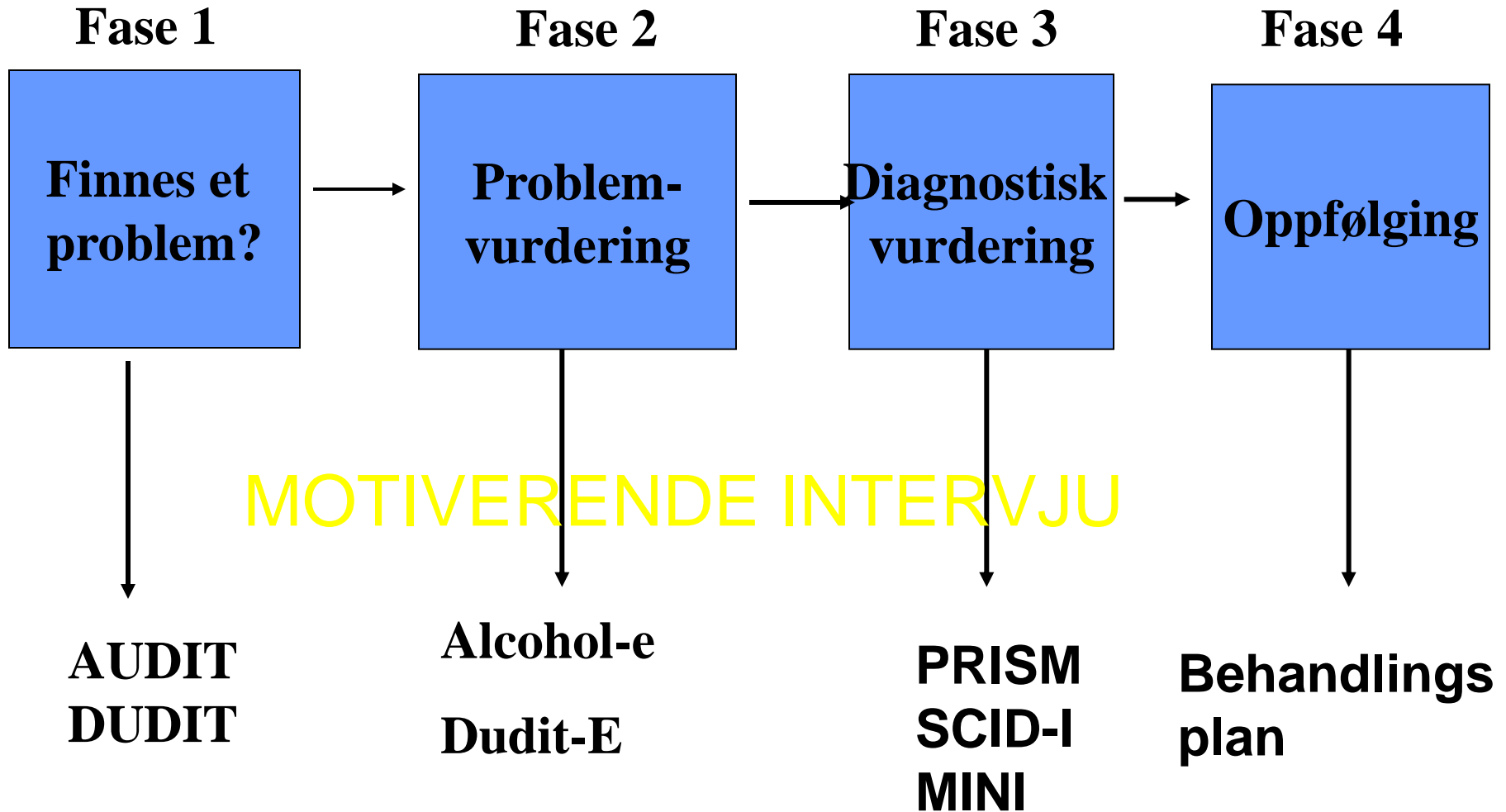
Integrert behandling

- Aktivt engasjement, oppsøkende tjenester
- Integrasjon av alle tjenester og behandling
- Fasespesifikk behandling
- Motiverende intervju

Integrert behandling

- Skadereduksjon
- Langsiktighet
- Forebygging av tilbakefall

Utredningsprosessen

Konklusjon

- Mer grunnleggende likheter enn forskjeller
- Mange felles utfordringer
- Målet må bli å få til en god integrering av våre fag
- Spesialister må bevege seg og ikke pasientene